

SAMENWERKEN LOONT

13 AANSPREKENDE PROJECTEN
VAN DE AFGELOPEN 4 JAAR

SAMEN STERK VOOR FRUIT IN RIVIERENLAND

Fruitpact

FRUITPACT

Het Fruitpact is een bijzonder samenwerkingsverband tussen overheid en bedrijfsleven in het Rivierenland: de Betuwe, het Land van Maas en Waal en de Bommelerwaard. De fruitteelt is van oudsher sterk op deze plek verankerd en heeft veel aanverwante bedrijvigheid, onderwijs en toerisme aangetrokken. Daarmee heeft de sector zich regionaal en nationaal ontwikkeld tot een economisch cluster van betekenis.

In het licht van (inter)nationale economische ontwikkelingen wil het Fruitpact de Nederlandse en internationale concurrentiepositie van het fruitcluster versterken en uitbouwen. Met haalbare doelstellingen en concrete projecten, die op korte en lange termijn tastbaar resultaat opleveren. Voor grote en kleine bedrijven, voor werkgevers, werknemers en inwoners.

Alle partijen in het fruit krijgen hiermee een flinke steun in de rug om samen ambities te realiseren, die elke partij afzonderlijk moeilijk kan waarmaken. De kracht van het Fruitpact zit in de nauwe samenwerking tussen bedrijfsleven en regionale overheid, versterkt door een grote persoonlijke betrokkenheid. Want niet voor niets is het motto: Samen sterk voor fruit in het Rivierenland!

FRUITPACT MAAKT ONDERDEEL UIT VAN GREENPORT GELDERLAND

In het landschappelijk fraaie Gelderse Rivierengebied bevinden zich vijf belangrijke tuinbouwclusters, te weten de teelt van champignons, vijftien hectare in de regio Maasdiel, laanbomen, veertienhonderd hectare in de regio Opheusden, fruit, zesenvijftighonderd hectare in de regio Rivierenland, en bloemen & planten en groenten, vijfhonderdvijfvijftig hectare in de regio's Bommelerwaard en Arnhem-Nijmegen.

Elk cluster heeft een eigen cultuur en ontstaansgeschiedenis. Voor ieder cluster zijn publiek-private samenwerkingsverbanden opgezet, de 'pacten'.

Fruitpact vormt samen met Laanboompact, Glastuinbouwpact Bommelerwaard, Glastuinbouwpact Arnhem-Nijmegen en Paddenstoelenpact de Greenport Gelderland.

Greenport Gelderland

VOORWOORD

SAMEN STERK VOOR FRUIT IN RIVIERENLAND

Met Fruitpact laten we zien dat samenwerken zin heeft. Samenwerking tussen fruittelers onderling en met fruitgerelateerde ondernemingen en kennisinstellingen, bijvoorbeeld op het gebied van innovatie, duurzaamheid of toerisme. Maar ook samenwerking tussen ondernemers en overheden, om samen de juiste randvoorwaarden voor een succesvol fruitcluster in de regio Rivierenland te organiseren, zoals met het pleiten voor teeltondersteunende voorzieningen, agrarische bouwblokken en landschappelijke inpassing van agrarische bebouwing.

In de periode 2007-2011 hebben we hard gewerkt om fruit op de kaart te krijgen bij beslissers. We hebben laten zien dat het gaat om een belangrijke sector binnen de Gelderse economie met een half miljard omzet, met een werkgelegenheid van zesenzestig honderd banen en met een mooie bijdrage aan het Gelderse landschap.

In de afgelopen vier jaar hebben we laten zien dat fruit, eigenlijk de gehele tuinbouwsector, een Gelderse topsector is. De verdere focus op het ondersteunen van innovaties en het realiseren van fruitvriendelijke en gelijke voorwaarden over gemeentegrenzen heen legt de voedingsbodem voor een nog succesvoller fruitcluster.

We waarderen de bijdragen die private en publieke partijen in de afgelopen jaren hebben geleverd, in inzet en met geld. In dit magazine laten we zien dat die inzet ook tot resultaat heeft geleid. Praktische resultaten voor ondernemers, maar ook strategische resultaten voor de regio. Maar we zijn zeker nog niet klaar. Samenwerken in een cluster is een permanente activiteit. We rekenen er dan ook op dat alle partijen die het Fruitpact mee hebben opgebouwd, ook de komende jaren de handen ineen slaan om volgende stappen te zetten. Want alleen samen kunnen we bouwen aan een nog succesvoller fruitcluster in het Rivierenland: samen sterk voor fruit in het Rivierenland!

Marc André de la Porte is fruitteiler in Dreumel, voorzitter van de kring Midden-Nederland van de Nederlandse Fruittelers Organisatie NFO, en sinds december 2014 voorzitter van het Fruitpact.

Henk de Ronde is wethouder van de gemeente Buren en was van 2008 tot 2014, samen met diverse wethouders van de gemeente Geldermalsen, co-voorzitter van het Fruitpact.

Fruitpact

VERGROENEN VAN FRUITTEELT

Gewasbeschermingsmiddelen driftarm spuiten is onvermijdelijk, meent Henny Balkhoven van Fruitconsult. Hij is betrokken bij een onderzoek naar gewasbescherming met driftarme spuitdoppen. “Maar daarnaast moeten we ook andere oplossingen bedenken om te vergroenen.”

Balkhoven: “We kunnen er niet meer omheen. Fruittelers moeten hun omgeving beschermen, zowel omwonenden als het oppervlaktewater. Driftarme spuitdoppen zijn een goedkope en relatief eenvoudige oplossing om drift met vijfenzeventig tot negentig procent te reduceren. Uit een enquête onder fruittelers bleek echter dat meer dan de helft van de fruittelers die gebruik maakten van driftarme doppen twijfels had over het bestrijdingsresultaat. En ze constateerden bij het gebruik ervan meer zichtbaar residu op fruit.” “Eerder onderzoek was vooral gericht op vermindering van drift, maar werd nog niet gecombineerd met het bestrijdingsresultaat.

In 2015 zijn we aan de slag gegaan op praktijkbedrijven en de proeftuin Randwijk om de werking van verschillende driftarme en standaardneveldoppen te vergelijken. Daaruit bleek dat het bestrijdingseffect met driftarme doppen zeker zo goed is als dat van de standaard spuitdoppen.”

“We kunnen er niet meer omheen. Fruittelers moeten hun omgeving beschermen.”

Henny Balkhoven is adviseur gewasbescherming van Fruitconsult

“Er zijn echter nog meer vergelijkingen nodig in verschillende situaties. En er is vooral meer kennis nodig over het effect van druppelgrootte, het aantal druppels en het klimaat op het gewasbeschermingsresultaat. Telers kunnen veel meer vertrouwen hebben in venturidoppen. Problemen zoals verstopte doppen kunnen eenvoudig opgelost worden door leidingen goed schoon te spoelen.” “Ik raad telers die twijfelen aan om met collega’s te spreken die er mee werken of met de adviseur van een mechanisatiebedrijf. Doe kennis op, heb vertrouwen en gebruik de driftarme doppen waar het nodig is. Rondrijden met de spuitmachine zal altijd kritisch gevolgd worden. Daarom werken we ook aan andere oplossingen die tot minder bespuitingen en residu zullen leiden.”

RESULTATEN

Positieve resultaten uit de praktijkproef met driftarme doppen, veel bewustwording tijdens open dag op Proeftuin Randwijk, kennisdag, lezingen en artikelen. Groot draagvlak voor vervolg in 2016.

FRUITPACT ONTWIKKELT INSPIRATIEBOEKEN

“In het buitengebied van Rivierenland vinden we een goede harmonie tussen moderne fruitteelt (agro), recreatie & toerisme en logistiek belangrijk. Toch staat er een druk op de afwegingen”, constateert Frank Engelbart, pactmanager van Fruitpact. “Met inspiratieboeken willen we gemeenten in de regio Rivierenland de mogelijkheid bieden om samen met het fruitcluster te werken aan een visie voor een toekomstbestendig fruitig buitengebied in Rivierenland.”

“Als fruitteeltbedrijven groeien komt er behoefte aan grotere bedrijfsgebouwen en betere ontsluiting. Andere belangengroepen willen dat het buitengebied vooral groen en kleinschalig blijft. Als handreiking aan partijen heeft Fruitpact met inspiratieboeken ingezet op het formuleren van oplossingsrichtingen en bouwstenen. Inmiddels zijn twee inspiratieboeken aangeboden aan gemeentebesturen en private fruitpartijen.”
“Het inspiratieboek ‘Landschappelijke

Inpassing’ laat zien hoe agrarische activiteiten in de regio zich goed kunnen voegen in het landschap. Doel is een kwaliteitsverhoging van zowel de sector als het landschap. Via vijf voorbeeldprojecten worden bouwstenen als water en architectuur met sfeerimpressies zichtbaar gemaakt.”

“Doel is een kwaliteitsverhoging van zowel de sector als het landschap.”

Frank Engelbart, pactmanager Fruitpact

Het inspiratieboek ‘Wegennet Buitengebied’ biedt opties voor een balans tussen bedrijvigheid, infrastructuur en een aantrekkelijk landschap. “We gaan uit van verschillende bedrijfsprofielen. De gebieden langs dijken en bij dorpskernen zijn volgens ons voor de kleinschalige fruitteelt of een combinatie met recreatieve of consumentgerichte activiteiten. Voor de (middel)grote fruitbedrijven die telen, sorteren en koelen, is vestiging bij een provinciale weg van belang. Is een bedrijf enkel dienstverlenend, dan is vestiging gewenst op een bedrijventerrein. Recreatief gezien zetten we in op wandel- en fietsnetwerken die op elkaar aansluiten. Daarnaast doen we aanbevelingen voor aanpassingen van de maximumsnelheid.”

RESULTATEN

Twee inspiratieboeken: ‘Landschappelijke inpassing’ en ‘Wegennet Buitengebied’. Beide beschikbaar via www.fruitpact.nl.

ENERGIE BESPAREN IS GELD VERDIENEN

Jan-Berend van de Berg uit Lienden teelt peren en appels. Als fruitondernemer heeft hij ook behoefte buiten zijn bedrijf te kijken. “Je moet op de hoogte blijven van nieuwe ontwikkelingen.” Hij neemt dan ook deel aan het Praktijknetwerk Fruitkoelers Rivierland, een initiatief van Fruitpact.

“Enkele jaren geleden al nam ik deel aan de leergang ondernemersvaardigheden van Fruitpact en de Kamer van Koophandel. Je ontmoet er collega-telers en steekt er veel op. Later werd ik benaderd om mee te doen aan een onderzoek naar energieverbruik bij telers die zelf koelen. De energiescan werd dat genoemd. Frank van de Geijn, specialist van de WUR op dat terrein, bekeek ook onze installatie. Het bleek dat daar weinig in afstelling aan hoefde te veranderen. Het energieverbruik per ton was laag. We deden het dus eigenlijk best goed. Maar belangrijker nog is te horen waar je staat in vergelijking met andere ondernemers.

Uit die activiteit kwam de deelname aan het Praktijknetwerk Fruitkoelers voort. Ook weer een kwestie van willen weten wat er op dat terrein speelt. Die bijeenkomsten gaven ook zicht op de mogelijkheid gezamenlijk stroom in te kopen. Maar toen de cijfers daar op tafel kwamen, bleek al snel dat ik nog even moest wachten. We hebben een zakelijk contract lopen dat duidelijk nog goedkoper

“Je moet op de hoogte blijven van nieuwe ontwikkelingen.”

Jan-Berend van de Berg uit Lienden

is. Mijn vrouw en ik hebben dat uitgebreid zelf uitgezocht. Dat kostte wel twee dagen, het is soms niet makkelijk om de bedragen te vergelijken. Ook buiten dat project over koelen gaan we zeer bewust met energie om, want daarop besparen is het eerst verdiend.”

RESULTATEN

De groep fruitkoelers bestaat uit circa vijfendertig personen. Elk winterseizoen organiseert Fruitpact een bijeenkomst waarin de stand van het bewaar seizoen wordt doorgenomen, aangevuld met thema's als innovatie in koudemiddelen en koeltechniek, energiebesparing en gezamenlijke inkoop.

VAN OOG TOT MOND

Mathieu Gremmen uit Horsen, boomkweker Jan van Ingen uit Wamel en veredelaar Ben de Sonnaville weten goed wat er met hun appel Lola gebeurt. Van tak tot winkelschap. Maar ze wilden ook de herkomst van de bomen traceren. “Niet alleen vanwege de voedselveiligheid. We willen er de aantallen bomen en de voorraad appels mee kunnen volgen en sturen.” Het Fruitpact hielp.

“Hoeveel bomen zijn er in de maak, waar staan de bomen, welke voorraad is er en wie neemt ze af? Dat is wat we wilden weten als sturingsinstrument voor de productie. Wie het appelras Maribelle teelt, kan de premiumkwaliteit onder de naam Lola verkopen. Telers geven aan of ze mee willen doen onder die merknaam. We garanderen de afnemers kwaliteit. We willen misbruik van de naam voorkomen en nu voegen we daar iets

aan toe. We kunnen het ons niet veroorloven de appelboom ongebreideld aan te planten, dat kan de prijs mogelijk negatief beïnvloeden. Het merk Lola moet lang mee.”

“We garanderen de afnemers kwaliteit.”

Mathieu Gremmen uit Horsen

“We wilden vanaf de bron de markt kunnen sturen. Daarom hebben we een computerprogramma laten schrijven door Sitrac uit Barneveld. Vanaf het eerste oog op een onderstam krijgt de boom een QR-code mee. Daar wordt in de keten, bij de oogst, het sorteren, koelen, transport en uitstallen in de winkel informatie aan toegevoegd. We hebben steun gevraagd aan Fruitpact om dat systeem te kunnen laten ontwerpen. We zijn geen grote afzetorganisatie die makkelijk kan investeren. Ook andere sectoren, zoals champignon- en zaadtelers, tonen belangstelling voor het systeem. Sitrac wil het programma breed toe gaan passen. Voor ons als eigenaren van het merk Lola is het een belangrijke stap verder.”

RESULTATEN:

Het traceringsysteem is ontwikkeld en wordt geïmplementeerd op Lola. Er is een publieke beschrijving beschikbaar voor toepassing bij fruit, maar ook andere agrifoodproducten. Het project heeft, mede dankzij deze impuls, een vervolg gekregen dat breder ingestoken is dan fruit, als EFRO-project.

SCHONER OPPERVLAKTEWATER BOMMELERWAARD

Fruitteler Gijs Vervoorn uit Brakel is trots: “Telers hier werken mee aan het project voor schoon oppervlaktewater in de Bommelerwaard. Waterleidingbedrijf Dunea uit Den Haag hield voor ons een afsluitende bijeenkomst en er bleek niets van onze gewasbescherming in het drinkwater te vinden.” Fruitpact maakte het mede mogelijk dat het project voortgezet kon worden.

Fruitpact neemt haar milieutaak zeer serieus en stelde geld beschikbaar, zodat de fruitteelt in de Bommelerwaard kan blijven werken aan schoon oppervlaktewater. Het Centrum voor Landbouw en Milieu begeleidt de telers. “De contacten met Dunea in dit deel van de Bommelerwaard dateren al van 1999. Het bedrijf pompt water uit de afgedamde Maas naar de Haagse waterleidingduinen. We hebben als sector een convenant gesloten waarin we beloven zo min mogelijk gewasbeschermingsmiddelen in het

grond- en oppervlaktewater te laten komen. Als tegenprestatie krijgen wij subsidie wanneer we investeren in extra maatregelen als driftarme spuitdoppen of een extra leiding op de spuit die naar zuiniger doppen leidt.”

“We zijn ons erg bewust van ons milieu, en anders zorgen kopers van fruit daar wel voor.”

Fruitteler Gijs Vervoorn uit Brakel

“Wij zijn ons erg bewust van ons milieu, en anders zorgen kopers van ons fruit daar wel voor. Er mag veel minder dan de toegestane wettelijke norm op fruit zitten dat in de winkel komt. Wanneer we de speciale spuitdoppen gebruiken zie je het middel bijna niet, terwijl je anders echt een nevel spuit. We zijn goed bezig, zei Dunea. De enige resten gewasbescherming die ze vonden zijn van middelen die in Nederland al jaren niet meer in de handel zijn. Die komen dus uit België of Frankrijk met de Maas mee.”

RESULTATEN

Continueren van de studiekering, waardoor telers konden blijven werken aan duurzaam en schoon water in de Bommelerwaard. Fruitteler Thijs Verhoeven ontving in december 2015 de innovatieprijs van Dunea.

FRUIT BELEEFBAAR MAKEN VOOR RECREANT

Caroline Scholtens, projectmanager voor het Regionaal Bureau voor Toerisme Rivierenland (RBT), vulde voor Fruitpact de database van het RBT voor recreanten die het rivierengebied bezoeken. “Fruitpact wil het fruit in deze regio beleefbaar maken en een brug slaan tussen recreant en fruitsector.”

Daarvoor wil RBT graag weten wie welke soorten activiteiten aanbiedt. “Daarom een oproep aan de fruitsector. Of je nu een fruitevenement organiseert, een B&B hebt in een boomgaard, een arrangement aanbiedt of een landwinkel, fruitstalletje of fruitautomaat hebt. Het zijn zaken die we graag willen weten. Daarom werkten we aan een inventarisatie en houden we de website up-to-date. RBT heeft in zijn database tal van adressen van bedrijven en evenementen staan. De gegevens koppelen we aan elkaar voor onze websites. Die hebben we nodig om actueel te blijven. Je bedrijf aanmelden kost

niets, het kan op info@rivierenland.biz. Naam en contactgegevens achterlaten is genoeg.”

“Fruitpact wil het fruit in deze regio beleefbaar maken en een brug slaan tussen recreant en fruitsector.”

Caroline Scholtens, projectmanager voor het RBT

“Fruit is beeldbepalend in Rivierenland, recreanten genieten ervan. Wat betreft informatie worden ze graag op weg geholpen. Wanneer wij de informatie voor ze ordenen, is de keus wat eenvoudiger. We bieden bijvoorbeeld fietsroutes, gekoppeld aan plekken waar je iets leuks kunt zien, een demonstratie kunt meemaken in een landwinkel met lokale producten of een plek waar je wat te eten of drinken kunt vinden. Ondernemers die rondleidingen geven op hun fruitbedrijf of in hun sorteerhal staan ook op de website, evenals bedrijven waar je met een schoolklas terecht kunt. De website heeft een verbinding met alle andere sites die we beheren voor het toerisme in rivierengebied.”

RESULTATEN

Informatie van meer dan vijftig fruittelers met een toeristisch element in hun bedrijfsvoering is nu opgenomen in de database van RBT en dus beschikbaar voor recreanten die het Rivierenland bezoeken. De website 'Fruittuin van Nederland' is tijdens de opening van het toeristisch seizoen op 18 maart 2016 live gegaan. Een tweede impuls volgt bij het kersenseizoen.

KENNIS FRUITTEELT VOOR RIVIERENGEBIED BEHOUDEN

Jan Peeters, een van de vier directeurs van Fruitconsult, wil de kennis van fruit telen voor het rivierengebied behouden. Zijn bedrijf nam enkele jaren geleden de exploitatie van de boomgaarden van PPO in Randwijk over. PPO en Fruitconsult werken daar samen aan fruitteeltpraktijkonderzoek. “Het gevoel van een proeftuin is weer terug.” Fruitpact steunt het initiatief en stelde geld beschikbaar voor de ontwikkeling van het businessplan.

“Er waren al jaren zorgen over de financiële haalbaarheid van de boomgaard rond PPO in Randwijk. Dat was de reden voor PPO en Fruitconsult om samen te gaan werken en acquireren voor nieuw onderzoek. Daarbij is het uitvoeren van proeven niet alleen voorbehouden aan PPO en Fruitconsult, maar worden industrie, toeleveringsbedrijven, voorlichting en onderwijs uitgenodigd te participeren. Doel is een breed draagvlak te creëren voor fruitteeltonderzoek. Waar industrie en overheid vaak de belangrijkste financiers zijn in de grotere,

meer fundamentele vraagstukken, willen PPO en Fruitconsult juist ook een kennisloket zijn voor de kleinere, praktijkgerichte vraagstukken. Vroeger waren de proeftuinen er voor die vragen. Maar die zijn eind jaren negentig verdwenen en samengevoegd tot PPO Randwijk.”

“Het gevoel van een proeftuin is weer terug.”

Jan Peeters, een van de vier directeurs van Fruitconsult

“Veel telers misten die sterk praktijkgerichte proeven. Wij maken ze weer mogelijk. Omdat daar met het wegvallen van het Productschap Tuinbouw geen budget meer voor was, hebben we telers gevraagd ‘Vriend van proefbedrijf PPO Randwijk’ te worden. Tegen een laag bedrag doen ze mee. De onderzoekers staan voor ze klaar. Ze helpen telers onder meer bij grote kwesties, bij (nieuwe) ziekten en plagen, zoals zwartvruchtrot en het verbeteren van kwaliteit, van bloesem tot aan vruchtkwaliteit in het schap. Daar zetten we op in. We begeleiden dat hele complexe traject. Want kwaliteit is wat de markt meer en meer eist.”

RESULTATEN

Op 20 januari 2016 hebben NFO, Fruitconsult, CAF en WUR-PPO hun handtekening gezet onder het businessplan voor de Proeftuin Randwijk. De vier partners vormen nu de stuurgroep van de proeftuin en zij nemen gezamenlijk de organisatie van de tuin voor hun rekening. Daarnaast steunen zij de tuin in de komende drie jaar financieel zodat Proeftuin Randwijk zich verder kan ontwikkelen tot dé inspiratiebron voor de Nederlandse fruitsector.

HARDFRUIT ONDERSCHIEDEND MET CAMPAGNE 'ONZE BESTE'

Een onderscheidende, goede kwaliteit elstar en conference in het winkelschap brengen. Dat was het project 'Onze Beste' waar directeur Siep Koning van NFO een blauwdruk met praktische aanbevelingen over publiceerde. "Met de kwaliteit van het product, maar ook de presentatie en het gezonde imago willen we aansluiten op de behoeften van de consument." Fruitpact stond aan de wieg van het plan.

"We willen de verkoop van elstar en conference stimuleren. Maar die twee grootste Nederlandse fruitrassen hebben een wisselende kwaliteit en geen bijzondere positionering in het winkelschap. Om onderscheid te creëren binnen deze vrije rassen werkten we aan een businessmodel. Een model dat ook toepasbaar is op andere rassen. Eerst is er de kwaliteit, waarvoor we de lat hoog leggen. Ook is er een strikte controle nodig om de kwaliteit te borgen tot in de winkel. Er komt een directe koppeling met de herkomst en de teler. Die komen op

de verpakking te staan, samen met de slogan 'Onze Beste'. Het gaat om premiumproducten. Ze steken uit boven de standaardappels en -peren."

"Met de kwaliteit van het product, maar ook de presentatie en het gezonde imago willen we aansluiten op de behoeften van de consument."

Siep Koning van NFO

"Met onze marketing en de presentatie op schaaltes of in zakken willen we ze herpositioneren en een duidelijk gezicht geven. Daarvoor maken we een huisstijl, een aparte verpakking, schapkaarten en een website. We werken met vaste telers, een kwaliteitsregisseur en een regiegroep. Met de telers maken we afspraken over pluk en bewaring."

"Gesprekken met Fruitmasters, Superunie, Smeding en Spar om de eerste proefketen in te richten, hebben mede geleid tot de lancering van Oerfruit. We hebben een proef uitgevoerd die gefinancierd is door Fruitpact, Productschap Tuinbouw en de NFO."

RESULTATEN

Er is een publieke blauwdruk beschikbaar voor initiatiefnemers die met onderscheidende producten in de fruitketen aan de slag willen. Fruitmasters heeft 'Oerfruit' gelanceerd dat geïnspireerd is op dit gedachtengoed.

NIEUWE BIOLOGISCHE APPEL NATYRA SUCCES

Fruitpact cofinancierde onderzoek door PPO-Wur in Randwijk naar een nieuwe biologische appel, met de merknaam SQ159/Natyra. Onderzoeker Rien van der Maas van PPO heeft het onderzoek afgerond. “Biologische telers zochten nieuwe producten, waaronder een zoete, goed te bewaren appel. Dat is de Natyra geworden. Een succes voor raseigenaar Stichting Dienst Landbouwkundig Onderzoek-PPO/PRI uit Wageningen en haar vertegenwoordiger Fresh Forward Marketing BV uit Eck en Wiel.”

“De Natyra-appelbomen zijn op verschillende biologische bedrijven aangeplant. Duitse biologische telers stapten eerst in. In 2012 startten we de praktijkproef. Daarbij waren namens de biologische fruittelers de vereniging Prisma, het Productschap Tuinbouw en

Fruitpact als financiers betrokken. Dat was voorwaarde voor rijkssubsidie.”

“Biologische telers zochten nieuwe producten, waaronder een zoete, goed te bewaren appel. Dat is de Natyra geworden.”

Fresh Forward Marketing BV uit Eck en Wiel

“We begonnen op PPO met twee appellassen en één perenras. De Natyra redde het als enige. Het onderzoek aan Natyra begon al in 2000, we volgden vijf bomen globaal. Daarna hebben we grotere aantallen geplant en onder biologische teeltomstandigheden de gebruikswaarde van de boom en de appel beter bekeken. We letten op teelt, ziektegevoeligheid, productie, bestuiving en bewaringseigenschappen. Op het tweede plan stond de vraag of die appel ook voor reguliere teelt te gebruiken zou zijn. Uit het onderzoek hebben we teeltadviezen opgesteld, maar dat zijn niet de enige criteria voor een raseigenaar om de boom breed te gaan uitzetten, of voor fruittelers om ze aan te planten. Iedereen die ervaring heeft bij een nieuw ras kijkt mee. Daarbij worden vragen beantwoord als: zijn er alternatieven voor deze appel of peer en hoe gaat het met de teelt van bestaande rassen. PPO werkt verder aan het onderzoek naar de gebruikswaarde, in opdracht van een consortium.”

RESULTAAT

Het nieuwe ras Natyra is beschikbaar voor (biologische) fruittelers.

MET ZOCOOL! NAAR EEN DUURZAME FRUITKOELING

Jan Vliet van Zante, directeur van Van Kempen Koudetechniek in Tiel is één van de deelnemers aan het project Zocool!, waarbij duurzame oplossingen voor het koelen van fruit worden onderzocht. “Duurzaam omgaan met energie zou binnen iedere bedrijfscultuur ingebakken moeten zijn.”

“Het project Zocool!, dat eind 2014 startte, werd geïnitieerd door DNV-GL / Kema Energy&Sustainability dat in samenwerking met Fruitpact, de WUR en verschillende bedrijven en organisaties naar slimme oplossingen zoekt voor energiebesparing bij fruitkoeling. Met het Zocool-project willen we gebruik maken van duurzaam opgewekte energie uit zon en wind, om die in te zetten bij fruitkoeling. In tegenstelling tot de reguliere wisselstroom is zonne-energie gelijkstroom die met een omvormer omgezet kan worden in wisselstroom. Daarbij treedt echter een verlies op van vijf procent. Met Zocool! willen we gelijkstroom leveren zonder verlies.”

“We bestuderen twee koelmethodes. Bij het invriezen van fruit wordt koude opgeslagen in de producten zelf. Als er weinig duurzame

“Duurzaam omgaan met energie zou binnen iedere bedrijfscultuur ingebakken moeten zijn.”

Jan Vliet van Zante, directeur van Van Kempen Koudetechniek in Tiel

energie beschikbaar is kun je daarbij de koude uit de producten zelf gebruiken om tijdelijk te koelen. Bij de koeling van appels en peren kan dat nauwelijks. Wel kun je bij het inkoelen van fruit tijdens de oogsttijd, waarin de energievraag het grootst is, gebruik maken van een cryogeen medium, zoals butagas of water (ijs) om de temperatuur snel te laten dalen. We willen in het buitengebied gebruik gaan maken van duurzame energie zodat er geen dure aansluitingen van 160 ampère meer nodig zijn, die eigenlijk alleen nodig waren voor de energiepiek tijdens het inkoelen. Dit jaar testen we een werkmodel van drie bij drie meter, daarna een groot werkmodel. Iedereen vindt afval scheiden tegenwoordig normaal, wij maken nu ook een slag naar duurzaam energiegebruik.”

RESULTATEN

Innovatie in fruitkoeling, met een pilot in 2016. Voorlopige resultaten lijken bruikbaar voor fruitkoelers die willen groeien binnen een lichte aansluiting en relatief ver (meer dan een kilometer) van de stroomvoorziening zitten.

DUURZAME AANPAK PERENBLADVLO

Henny Balkhoven is adviseur gewasbescherming van Fruitconsult en projectleider van onderzoek naar een duurzame en milieuvriendelijke aanpak van perenbladvlo. Herman van Ingen is één van de vijftien deelnemende fruittelers aan dat praktijkonderzoek. Ze kwamen tot dezelfde conclusie: de roofwants, maar met name de oorworm kan de jaarlijks terugkerende perenbladvlo-plaag rigoreus terugdringen.

Henny Balkhoven: “De perenbladvlo-plaag treft de perenteelt het hardst. Vijftien perentelers rondom Maurik deden met hun boomgaard mee om te kijken hoe je de perenbladvlo met de inzet van natuurlijke vijanden en selectieve gewasbeschermingsmiddelen kunt reduceren. De duurzame aanpak zetten we af tegen reguliere praktijk.”

“In 2012 vroeg een fruitteler me om een extra waarneming met betrekking tot de plaag. Hij vond dat er een nieuwe aanpak

nodig was. De mogelijkheid voor onderzoek kwam met steun van Fruitpact en van Regio Rivierenland. Het praktijkonderzoek liep in 2013 en 2014. Daaruit bleek dat naast de roofwants, vooral de oorworm effectief is tegen de perenbladvlo. Of die oorworm voorkomt, heeft onder meer te maken met drainage van de grond, maar ook met gebruik van selectieve gewasbeschermingsmiddelen.”

“De duurzame aanpak zetten we af tegen reguliere praktijk.”

Henny Balkhoven is adviseur gewasbescherming van Fruitconsult

Herman van Ingen, perenteler in Lienden, was één van de vijftien deelnemers aan het onderzoek. “Fruittelers zijn zich steeds bewuster van andere manieren om gewassen te beschermen. We wisten nog niet dat de oorworm zo’n grote rol kon spelen bij het terugdringen van de perenbladvlo. De uitkomst nu is dat we gewasbeschermingsmiddelen moeten gebruiken die de predatoren van de perenbladvlo beschermen. Er is meer onderzoek nodig. Er zijn immers verschillende klimatologische omstandigheden en de proefkende geen tussenjaar. Als telers samen brainstormen over alternatieve vormen van gewasbescherming brengt ons dat wat we uiteindelijk willen: een innovatieve en duurzame wijze van fruit telen.”

RESULTATEN

Praktijkervaringen met bestrijding van perenbladvlo, met veel betrokkenheid van fruittelers.

ALERT BLIJVEN OP BACTERIEVUUR

kan en komt door een gezamenlijke inspanning van medewerkers van waterschappen, provincies, gemeenten, natuurorganisaties, Rijkswaterstaat en het bedrijfsleven.”

“Controle houden op bacterievuur, een bacterie die door snelle verspreiding enorme gevolgen kan hebben voor zowel de fruit- als laanboomteelt, maar die ook in parken en tuinen grote schade kan veroorzaken, is van groot belang”, stelt Frans van Brandenburg, kweker van appels, peren en pruimen en de voormalige vakgroepvoorzitter van de NFO kring Midden-Nederland.

Van Brandenburg: “Bacterievuur komt met name voor bij Rosaceae, zoals peren- en appelbomen, maar ook onder meer bij de mei- en vuurdoorn en het krentenboompje. De gevoeligheid voor de ziekte kan per ras variëren. De bacterie verspreidt zich in broeierige periodes snel door vooral de wind. De huidige situatie op het gebied van bacterievuur is beheersbaar. Er zijn jaarlijks hier en daar kleine infecties die door goed onderhoud, waaronder snoeien, jaarlijks preventieve controles en een onmiddellijke vernietiging van geïnfecteerd hout beheersbaar kan blijven. Dat

“Het gaat om een gezamenlijke blijvende bewustwording.”

Frans van Brandenburg

“De laatste grotere uitbraken van bacterievuur in Nederland waren vijftien jaar geleden in Zeeland en tien jaar geleden in het rivierengebied. Omdat dat alweer enige tijd geleden is, loop je het risico dat je kennis over bacterievuur weer naar de achtergrond verdwijnt. Samen met Fruitpact, dat de verschillende partijen verbindt, werk ik daarom aan een website met geactualiseerde informatie en een folder, zodat iedereen zijn kennis up-to-date kan houden. Daarin staat ook een lijst met alternatieve plantensoorten voor deze besmettelijke waardplanten.”

“Het gaat om een gezamenlijke blijvende bewustwording, waarbij iedereen zijn of haar verantwoordelijkheid neemt. Ik vind dat we direct betrokkenen goed moeten informeren over de herkenning van de exacte ziektenbeelden van bacterievuur. Het is zowel voor de fruit- als laanboomteelt en het behoud van ons landschap van groot belang dat het een actueel aandachtsveld blijft.”

RESULTATEN:

Dit voorjaar houdt Fruitpact een informatiebijeenkomst over bacterievuur voor fruit- en laanboomtelers en direct betrokkenen van waterschappen, provincies, gemeenten, natuurorganisaties, Rijkswaterstaat en het bedrijfsleven.

STEEDS GEZONDER HOUTIG KLEINFRUIT

PPO Randwijk onderzocht samen met bessentelers welke strategieën je in kunt zetten om residuen op houtig kleinfruit te verminderen. Bessentelers vinden het steeds minder vaak nodig om meteen chemische gewasbeschermingsmiddelen in te zetten: ze kijken ook naar alternatieven.

Marcel Wenneker, onderzoeker gewasbescherming bij PPO Randwijk, die het project begeleidde: “De retail eist steeds minder residu van gewasbescherming op fruit, vaak ook in aantallen minder verschillende residuen. Maar ziekten en plagen blijven. Zo is de rode bes onder meer gevoelig voor rot door schimmel. We probeerden uit hoe we de residuen van de gewasbeschermingsmiddelen daartegen kunnen verminderen door te kijken naar de belangrijkste infectiemomenten, maar ook hoe je minder verschillende gewasbeschermingsmiddelen in kunt zetten. We verminderen het aantal gebruikte

“Je hoeft niet altijd meteen te spuiten bij vruchtrot of luizen.”

Gerwin van Maanen, teler van frambozen en rode bessen in Dodewaard

chemische middelen én de hoeveelheid.” Gerwin van Maanen, teler van frambozen en rode bessen in Dodewaard en bestuurslid voor de sector houtig kleinfruit bij NFO, nam deel aan het onderzoek dat van 2012 tot 2014 liep. “Het werd deels op mijn eigen bedrijf, vlakbij Randwijk, uitgevoerd. Andere bedrijven op reguliere basis fungeerden als controlegroep bij het onderzoek naar gewasbescherming en bewaarbaarheid van bessen. Van belang is dat er bewustwording is ontstaan: je hoeft niet altijd meteen te spuiten bij vruchtrot of luizen. We durven nu eerder iets niet te doen. Er zijn nog geen schema’s radicaal omgegooid of middelen weggelaten. Dat komt mogelijk nog. Ik zie de laatste drie jaren een enorme sprong vooruit in het verminderen van residuen. Alleen al door de overkappingen, die klimaatinvloed verkleinen, dring je het middelengebruik terug. De gangbare en biologische teelt komen, zowel wat betreft gewasbescherming als bemesting, steeds dichter bij elkaar. Nader onderzoek en ook het gebruik van nieuwe biologische middelen testen lijkt me zinvol.”

RESULTATEN

Praktijkervaring met alternatieve gewasbescherming en residuvermindering op houtig kleinfruit.

2008-2011

In de zomer van 2008 ondertekenden tien dragende organisaties een intentieovereenkomst om zich samen sterk te maken voor fruit in Rivierenland: het Fruitpact was getekend! Negen maanden later, in maart 2008, verscheen het werkplan 2008-2011 waarin we onze ambitie beschreven en een voorzet gaven om met ondernemersgedreven projecten aan de slag te gaan. In die periode zijn 15 projecten gerealiseerd:

Project	Resultaat
Regelgeving teeltondersteunende voorzieningen	De handreiking TOV wordt door alle gemeenten in de regio Rivierenland gevolgd en is inmiddels de standaard voor heel Nederland.
Innovatieve boomgaardspuit	De drierijige driftarme KWH-spuit is gerealiseerd, gecertificeerd en staat succesvol in de markt.
Residuvrije teelt	Praktijkervaring met het verminderen van bespuitingen net voor de oogst, zodat nog minder residu op fruit meegaat in de koelcel. Dat is haalbaar, mits de markt bereid is een risicoeslag te betalen.
Duurzame energie in koeling	33 fruittelers met eigen koeling hebben meegedaan aan een energiescan om energieverbruik te optimaliseren. De groep is bijeen gebleven als 'fruitkoelers'.
Binnenvaart 'halte Rivierenland'	Halte Rivierenland is opgenomen in het landelijk Fresh Corridor- initiatief, en na een positieve haalbaarheidsstudie is de terminal gerealiseerd op Medel. Uiteraard met stekkers voor fruitcontainers.
MVO-scan	In 2009 en 2010 zijn 15 MVO-scans afgenomen bij fruittelers, waaruit bleek dat fruittelers relatief goed scoren op MVO-onderwerpen.
Leergang ondernemersvaardigheden	40 fruittelers hebben deelgenomen aan de leergang ondernemersvaardigheden, sommigen zijn doorgegaan via Fruitacademie, Greenport Gelderland en/of NFO.
KICK	Het Kennis- en Innovatie Centrum voor Kleinfruit (KICK) is opgezet en draait inmiddels al vele jaren met projecten en open dagen op Randwijk.
Huisvesting buitenlandse werknemers	Het actualiseren van de handreiking huisvesting buitenlandse werknemers in de regio Rivierenland en aandacht voor de naleving.
Werkfruit	Haalbaarheid naar de kansen voor werkfruit en schoolfruit, en leren van ervaringen in het Land van Maas en Waal.
Afdekking hagelschaderisico	Bestuurlijke aandacht en oplossingen voor hagelschade en -risico's.
Fruitvlekken in het Rivierenland	Gezamenlijk opstellen van een 11-punten plan voor fruit in Rivierenland, en dit inbrengen in de nieuwe omgevingsvisie van de Provincie Gelderland.
Fruitstraat Ingen	Agenderen en oplossingen realiseren voor de ontsluiting van een aantal fruitbedrijven in Ingen.
FBC Geldermalsen	Bestuurlijk draagvlak en voorbereidingen voor een fruitgerelateerd bedrijventerrein nabij Fruitmasters.
Fruit Leeft	Via drie Fruitcafés een impuls geven aan fruittelers die zich willen verbreden met recreatie en toerisme en fruit als thema.

NAWOORD

TROTS OP FRUITPACT

Samenwerken moet nut hebben. Want samenwerken lukt het best in je eentje, met anderen maakt het alleen maar lastig. En toch... is het vaak de moeite waard. Toen wij begin 2007 gevraagd werden om te kijken of we partijen rondom fruit in de regio Rivierenland samen konden laten werken, zagen we kansen. Kansen om een mooi gebied met een mooi product écht op de kaart te krijgen en samen een sprong voorwaarts te maken. Vanuit onze ervaring in andere regio's zou dat toch ook moeten kunnen in de regio waar we ook nog eens persoonlijk geworteld zijn? Onze rol is die van 'oliermannetje', als een 'spelbepaler zonder sterallures'. We helpen anderen, liefst ondernemers, om te stralen op het podium. Daarvoor faciliteren we drie kernactiviteiten:

1. We realiseren een bestuurlijk fundament van bestuurders, gevormd door ondernemers, overheden en kennisinstellingen. Ook wel de triple-helix genoemd.
2. We jagen projecten aan op onderwerpen die de ondernemers belangrijk vinden. We helpen ze ontwikkelen, proberen er geld bij te vinden en regelen bestuurlijke support. 'Powered by Fruitpact' noemen we dat.
3. We creëren een groepsgevoel, een gevoel van trots op fruit. Dat doen we met nieuwsbrieven, website, bijeenkomsten, presentaties en gesprekken. Want we mogen best (meer) trots zijn op ons fruitcluster. We zijn groot door veelvuldig klein, en daar is niks mis mee, maar je moet het wel vertellen.

En we zien dat het werkt. Maar we weten ook dat we aan de gang moeten blijven, want stilstand is achteruitgang. Alleen ga je sneller, maar samen kom je verder. Wij faciliteren dat graag.

Frank Engelbart & Martina Petrus werken bij organisatie-adviesbureau Rijnconsult en voeren het programmamanagement Fruitpact

DE HEFBOOM WERKT: INVESTEREN IN FRUIT

In de periode 2012-2015 heeft de Provincie Gelderland –via het regiocontract– 360.000 euro beschikbaar gesteld voor projecten, powered by Fruitpact. We hebben de Provincie Gelderland in 2011 beloofd dat ondernemers en andere partijen dit minimaal zouden verdrievoudigen (in uren en geld): een hefboom van 1 op 3. Ter vergelijking: de Europese Unie hanteert veelal een hefboom van 1 op 2. Berekeningen laten zien dat we die hefboom meer dan waargemaakt hebben: we hebben 1 op 4 weten te realiseren. In de afgelopen vier jaar is er dus in totaal ruim 1,7 miljoen euro in de fruitprojecten geïnvesteerd. En daar kunnen fruittelers en fruitgerelateerde ondernemers de vruchten van plukken!

Ambassadeursgroep bestaat uit 10 fruittelers die vanuit hun ondernemerschap richting geven aan FRUITPACT

1. Freddy Bolder (Gendt)
2. Frans van Brandenburg (Heteren)
3. Gerard de Bruijn (Acquoy)
4. Frederik Bunt (Slijk-Ewijk)
5. Paul van Cruijssen (Dreumel)
6. Bert den Haan (Kerk-Avezaath)
7. Dirk van Hees (Hedel)
8. Gerwin van Maanen (Dodewaard)
9. Simon Oostveen (Maurik)
10. Thomas de Vree (Dodewaard)

Stuurgroep FRUITPACT

1. Marc André de la Porte - voorzitter
2. Siep Koning, NFO
3. Rien van Doorn, Fruitmasters
4. Hans de Bie, Rabobank West Betuwe
5. Teus Kool, Gemeente Neerijnen
6. Ton van Maanen, Gemeente Geldermalsen
7. Henk de Ronde, Gemeente Buren
8. Sander Bos, Gemeente West Maas en Waal – namens Regio Rivierenland
9. John Rocks, Provincie Gelderland
10. Peter Verbaas, GroentenFruit Huis
11. Bert Pinxterhuis, WUR-PPO (adviseur van de stuurgroep)

	Areaal (ha)	Aantal
Fruitteelt in Nederland (2015)	19.770 ha	2284
Fruitteelt in Gelderland (2015)	5.673 ha	729
Fruitteelt in Rivierenland (ca)	4.700 ha	550
Fruitgerelateerde bedrijven in Rivierenland (ca)		150
Fruitteelt in Rivierenland (ca)	173 mln kg	
Totale fruitstromen door Rivierenland	400 mln kg (=60% van Nederland)	
Clusterwaarde (ca)	500 miljoen	
Aantal arbeidsplaatsen (ca)	6.600 (= 3.100 FTE)	

MEER OVER ONS EN ONZE PROJECTEN OP: FRUITPACT.NL

